

แนวทางการพัฒนาจริยธรรมข้าราชการทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย

สภาพสังคมไทยในปัจจุบัน จะพบว่า ปัญหาความเสื่อมถอยทางศีลธรรมมีมากขึ้น เนื่องจากคนในสังคมขาดคุณธรรม จริยธรรมอันเป็นหลักสำคัญในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในชีวิต ส่งผลกระทบต่อยุทธศาสตร์ความมั่นคงชาติในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการทหาร (Military) การเมือง (Political) เศรษฐกิจ (Economic) สังคมจิตวิทยา (Social) ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (Natural resources and Environment) ฯลฯ เป็นอย่างมาก ซึ่งส่งผลให้สังคมไทยมีปัญหามากมายหลายประการยากต่อการแก้ไข เช่น ปัญหาอาชญากรรม การทำลายสิ่งแวดล้อม การแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหายาเสพติด การทุจริตคอร์รัปชัน การไม่สามารถบังคับใช้กฎหมาย เป็นต้น มูลเหตุความรุนแรง ล้วนเกิดจากความล่มสลายของระบบศีลธรรมของสังคม ถึงขั้นเป็นวิกฤตการณ์ศีลธรรมซึ่งเกิดจากมูลเหตุ 5 ประการ คือ ความคิดพื้นฐานและแนวทางการพัฒนา ระบบคุณค่าของสังคม ระบบราชการ ความไม่สมดุลระหว่างสังคมและสถาบันต่างๆ ปรับตัวไม่ทัน

ความคิดพื้นฐานและแนวทางการพัฒนาของไทยมีลักษณะมุ่งเน้นการพัฒนาเมืองและภาคอุตสาหกรรม โดยไม่สนใจภาคเกษตรกรรมและชนบท จนเหลื่อมล้ำและทำลายชนบท ตลอดจนวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ส่วนในเรื่องระบบคุณค่าของสังคมไทยยึดถือเรื่องของอำนาจนิยม วัตถุนิยม อันหมายถึงสังคมไทยส่งเสริมการให้คุณค่าทางสังคมกับคนมีอำนาจ และมีเงิน มีวัตถุ อันนำมาซึ่งผลประโยชน์ส่วนตนเป็นที่ตั้ง จนเป็นปัญหาที่ยากจะแก้ไข

สำหรับในเรื่องระบบราชการยังคงมีลักษณะรวมศูนย์อำนาจที่ไร้ประสิทธิภาพ ทำให้ขาดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนเท่าที่ควร ทั้งจากประชาชน ชุมชน ธุรกิจเอกชน และองค์กรเอกชนในการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา ส่วนในเรื่องความไม่สมดุลระหว่างสังคมและสถาบันต่างๆ เช่น สถาบันการศึกษาของไทยขาดการพัฒนาวัฒนธรรมการเรียนรู้ ส่งเสริมวัฒนธรรมอำนาจนิยม ตามระบบราชการ และสถาบันต่าง ๆ ที่ปรับตัวไม่ทันกับความก้าวหน้าของสังคมนั้น เพราะธรรมชาติของสถาบันต่าง ๆ ของไทยมีลักษณะอนุรักษ์นิยม จึงควรมีการปรับบทบาทหรือโครงสร้างของสถาบัน ๆ เช่น สถาบันราชการ สถาบันทางการเมือง และกองทัพต่างๆ เป็นต้น¹

สถาบันทหารเป็นองค์กรภาครัฐที่อยู่กับเมืองไทยมาตั้งแต่โบราณ เป็นสถาบันหลักของชาติที่มีความสำคัญยิ่ง ในการที่จะรักษาอธิปไตยของชาติให้คงอยู่ตลอดไป กองทัพมีบทบาทหลากหลายนอกเหนือจากบทบาทในการป้องกันประเทศ บางบทบาทมีกองทัพได้รับความไว้วางใจให้ปฏิบัติ แต่อาจสร้างความเย้ายวนให้เกิดการทุจริตและประพฤติมิชอบขึ้นได้โดยง่าย เช่น บทบาทในการปราบปรามขบวนการค้ายาเสพติด, การป้องกันตามแนวชายแดน หรือการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ เป็นต้น²

สำหรับอาชีพทหารนั้นถือได้ว่าเป็นอาชีพที่สำคัญยิ่งและสูงส่งกว่าอาชีพทั้งหลาย เพราะเป็นบุคคลที่ต้องถืออาวุธ ทำหน้าที่เสียสละเพื่อป้องกันประเทศชาติและบุคคลอื่น โดยใช้ชีวิตของตนเองเป็นเดิมพัน แต่ในทางกลับกันถ้าทหารไม่เข้าใจคุณค่าของตนเอง ไม่เข้าใจในเกียรติและศักดิ์ศรีที่ตนเองมีอยู่ นำเอาอำนาจหน้าที่และศาสตราวุธที่ได้รับมอบหมายไปกระทำการเพื่อการทำลายล้างบุคคลอื่น โดยปราศจากเหตุผลและหลักการก็จะมีเกิดขึ้นภัยใหญ่หลวงแก่สังคม เพราะฉะนั้นทหารจึงจำเป็นต้องมีกฎ ระเบียบวินัย แบบธรรมเนียม ข้อบังคับมากมาย และยังมี “วินัยของทหารอาชีพผู้ถืออาวุธ” (Discipline of Profession of Arms) หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “จรรยาบรรณของทหารอาชีพ”³

“ในบ้านเมืองนั้น มีทั้งคนดีและคนไม่ดี ไม่มีใครที่จะทำให้ทุกคนเป็นคนดีได้ทั้งหมด การทำให้บ้านเมืองมีความปกติสุขเรียบร้อยจึงมิใช่การกระทำให้ทุกคนเป็นคนดี หากแต่อยู่ที่การส่งเสริมความดีให้คนดีปกครองบ้านเมือง และคุมคนไม่ดีไม่ให้มีอำนาจ ไม่ให้ก่อความเดือดร้อนวุ่นวายได้” พระบรมราชาวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในพิธีเปิดงานชุมนุมลูกเสือแห่งชาติ ครั้งที่ 6 ณ ค่ายลูกเสือวชิราวุธ อ.ศรีราชา จ.ชลบุรี วันพฤหัสบดีที่ 11 ธ.ค.2512

จากนโยบายของรัฐบาลที่ให้ความสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ของประชาชน โดยให้นำพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทุกรัชกาล หลักคำสอนของศาสนา วัฒนธรรมและความเป็นไทยมาสร้างสรรค์สังคมไทยให้เกิดความเข้มแข็งอย่างมีคุณภาพ และคุณธรรม ผ่านกลไกประชารัฐของรัฐบาล เพื่อสร้างพลังการทำความดีเพื่อชาติของประชาชนในทุกภาคส่วนของสังคมไทย อันจะส่งผลให้การพัฒนาประเทศมีความสมดุลทั้งด้านวัตถุและจิตใจ ตามแนวคิด “คุณธรรมนำการพัฒนา” พร้อมทั้งก้าวไปสู่สังคมแห่งคุณธรรม ตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี โดยให้สังคมเกิดความเข้มแข็งจากภายใน และเกิดกระบวนการสร้างสังคมคุณธรรมแบบ “ระเบิดจากข้างใน” จากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ ควบคู่กับระบบ

เศรษฐกิจ เกิดความมั่งคั่งเข้มแข็งด้วยวิถีวัฒนธรรมไทย และยั่งยืนด้วย หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) ส่งผ่านมายังแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ที่มุ่งเน้นการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเข้ากับทิศทางการพัฒนาประเทศให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ ส่งถึงรากฐานการพัฒนาประเทศ ในระยะยาว คนในชาติได้รับการพัฒนาให้เป็นคนดี คนเก่ง มีคุณธรรม จริยธรรม มีความเพียรและมีจิตสำนึก คำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติเป็นสำคัญ

คณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติเมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2559 เห็นชอบแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2559-2564) และมอบหมายหน่วยงานภาครัฐและภาคอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง นำไปปฏิบัติเพื่อขับเคลื่อนการส่งเสริมคุณธรรมสู่ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมาย ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเด็ก เยาวชน ประชาชน และข้าราชการ โดยทุกภาคส่วนสามารถนำไปใช้พัฒนาคุณธรรมในองค์กร ชุมชนและสังคม เพื่อสร้างให้สังคมไทยเป็นสังคมคุณธรรม อันจะส่งผลต่อความเจริญของสังคมและประเทศชาติ ให้ประเทศชาติมีความมั่นคง สงบสุข ด้วยมิติทางศาสนา ให้ประชาชนมั่นคง เข้มแข็งด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และวิถีวัฒนธรรมไทยอย่างยั่งยืน

กระทรวงกลาโหม โดยศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันกลาโหม จึงได้อนุมัติแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการส่งเสริมคุณธรรมของกระทรวงกลาโหม ประจำปีงบประมาณ 2560-2564 เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการดำเนินการของเหล่าทัพในการพัฒนากำลังพลให้มีคุณธรรมตามหลักธรรมของศาสนา พัฒนาการบริหารจัดการด้านการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ให้มีประสิทธิภาพ สร้างเครือข่ายโดยมีส่วนร่วมในกระบวนการส่งเสริมคุณธรรม เพื่อสร้างสังคมคุณธรรมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยมีประเด็นยุทธศาสตร์ 4 ด้าน⁴ คือ

- ยุทธศาสตร์ที่ 1 วางระบบรากฐานเสริมสร้างคุณธรรมในกระทรวงกลาโหม
- ยุทธศาสตร์ที่ 2 สร้างความเข้มแข็งในระบบการบริหารจัดการด้านการส่งเสริมคุณธรรมให้เป็นเอกภาพ
- ยุทธศาสตร์ที่ 3 สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมคุณธรรม
- ยุทธศาสตร์ที่ 4 ส่งเสริมให้กระทรวงกลาโหมเป็นแบบอย่างด้านคุณธรรมในประชาคมอาเซียนและประชาคมโลก

กองทัพไทยเป็นองค์กรหลักในการอำนวยความสะดวกด้านการป้องกันประเทศและการปฏิบัติการทางทหาร เพื่อความมั่นคง มีบทบาทในการแก้ปัญหาสำคัญของชาติตามนโยบายของรัฐบาล โดยได้จัดทำแผนปฏิบัติการด้านกำลังพล เพื่อมุ่งเน้นการพัฒนากำลังพลให้มีขีดสมรรถนะตามความต้องการที่กำหนดไว้ในมาตรฐานกำหนดตำแหน่ง ทั้งด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะ ประสบการณ์ มีคุณธรรม จริยธรรม มีการปลูกฝังค่านิยมหลักของ บก.ทท ให้กำลังพล มีความเป็นทหารอาชีพ (Professionalism) จงรักภักดี (Loyalty) กล้าหาญ (Courage) ทำงานเป็นทีม (Teamwork) ยึดมั่นและปฏิบัติตามค่านิยมหลักคนไทย 12 ประการ เพื่อมุ่งสู่ผลลัพธ์ที่ต้องการคือ เป็นกองบัญชาการกองทัพไทยมีกำลังพลที่มีความพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจ มีความรู้ มีขีดความสามารถในการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายทุกมิติ ซึ่งเป็นงานสำคัญของประเทศชาติในการรักษาความสงบเรียบร้อยและรักษาความมั่นคงของประเทศชาติ ฉะนั้น ข้าราชการทหารจึงต้องเป็นผู้ที่มีความประพฤติดี มีคุณธรรม จริยธรรม ไม่ประพฤติตนเหลวไหลให้เสื่อมเสียเกียรติศักดิ์ของทหาร⁵

คุณธรรม จริยธรรม เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งคนส่วนใหญ่จะเข้าใจว่า คำทั้งสองมีความหมายเหมือนกัน ในความเป็นจริงคำว่าคุณธรรมกับจริยธรรม เป็นคำที่แยกออกจากกัน มีความหมายที่แตกต่างกันออกไป คุณธรรม (Virtue) หมายถึงหลักของความดี ความงาม ความถูกต้อง ในการแสดงออกทั้งกาย วาจา ใจ ของแต่ละบุคคล ซึ่งยึดมั่นไว้เป็นหลักประจำใจในการประพฤติปฏิบัติจนเกิดเป็นนิสัย ซึ่งอาจส่งผลให้การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข จะทำให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ส่วนจริยธรรม (Ethics) หมายถึง การประพฤติปฏิบัติของบุคคลที่แสดงออกถึงความดีงาม ทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและต่อสังคม เพื่อให้เกิดความสงบสุข ความเจริญรุ่งเรือง เป็นประโยชน์ต่อสังคมและการพัฒนาประเทศชาติ⁶

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง “จริยธรรม”⁷ ไว้ว่าเป็นเรื่องของการดำเนินชีวิตในด้านต่างๆ คือ 1) พฤติกรรมทางกาย วาจา และการใช้อินทรีย์ในการสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม 2) จิตใจของเราซึ่งมีเจตจำนง ความตั้งใจ แรงจูงใจที่จะทำให้เรามีพฤติกรรมสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างไร ตามภาวะและคุณสมบัติต่างๆ ของจิตใจนั้นๆ 3) ปัญญา ความรู้ซึ่งเป็นตัวชี้ทางให้ว่าเราจะสัมพันธ์อย่างไรจึงจะได้ผลและเป็นตัวจำกัดขอบเขตว่าจะสัมพันธ์กับอะไร จะใช้พฤติกรรมได้แค่ไหน เรามีปัญญามีความรู้แค่ไหน ก็ใช้พฤติกรรมได้ในขอบเขตนั้น ถ้าเราขยายปัญญาความรู้ออกไปเราก็มีพฤติกรรมที่ซับซ้อนและได้ผลดียิ่งขึ้น

คุณธรรมและจริยธรรมจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนามนุษย์ เพื่อให้มีคุณภาพลักษณะอันนำมาซึ่งความเป็นพลเมืองที่ดี ความประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ตั้งงามตามคำสั่งสอนในศาสนาหรือการประพฤติตามเกณฑ์ที่ถูกต้องทั้งกาย วาจา และใจ อันก่อให้เกิดประโยชน์และความสุขทั้งต่อตนเองและสังคมส่วนรวม นำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าของสังคม เพราะฉะนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างคุณธรรมและจริยธรรมให้เกิดมีต่อบุคคลมากที่สุด⁸ ดังนั้นคนเราจึงต้องมีจริยธรรมประจำใจเป็นแนวทางปฏิบัติให้ถูกต้องเหมือนกับชาติกับศาสนาเป็นของคู่กัน เสมือนร่างกายคู่กับจิตใจ ถ้าชาติขาดศาสนาก็เหมือนร่างกายที่ขาดจิตใจ ทหารมีหน้าที่ส่วนรวมคือ ป้องกันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และทหาร มีหน้าที่ส่วนตัวคือประพฤติตนให้อยู่ในขอบเขตของศีลธรรม จริยธรรมของทหารอาชีพและเป็นพลเมืองดีมีคุณภาพของประเทศ จิตใจและสติปัญญาของทหารในหน่วยเป็นเครื่องชี้บอกลักษณะของหน่วย องค์ประกอบของจิตใจที่ดีของทหาร ได้แก่ ความมีวินัย ความสามัคคี อุทิศการณื ค่านิยมที่ถูกต้อง สังคม ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และความศรัทธา ซึ่งได้มาจากการศึกษาอบรม

เมื่อทหารมีอาวุธเป็นอำนาจ จึงจะต้องมีจริยธรรมของทหารอาชีพ หรือจะเรียกว่า จรรยาบรรณของทหารอาชีพก็ได้ ซึ่งหมายถึง หลักความดี ความงาม เกียรติยศ ค่านิยม อุทิศการณื ที่เป็นหลักการและกติกากำกับจิตใจ หรือพฤติกรรมของทหารอาชีพ ซึ่งถูกสั่งสอนปลูกฝังสืบต่อกันมา สถาบันการศึกษาทางทหารทุกระดับเป็นผู้รับผิดชอบในการฝึกฝนอบรม จริยธรรมของทหารจึงเป็นอุดมการณ์ที่ทหารทุกคนจะต้องยึดถือและปฏิบัติตามโดยตลอดไม่จำกัดชั้นยศ หากปราศจากจริยธรรมแล้วทหารก็จะเป็นสถาบันที่จะสนับสนุนรัฐบาลให้บรรลุเป้าหมายของชาติได้ กองทัพจึงจำเป็นต้องเสริมสร้างให้ทหารทุกคนมีจริยธรรม มีอุดมการณ์ มีค่านิยมที่ถูกต้องให้สมกับหน้าที่และความรับผิดชอบในการป้องกันประเทศ รวมทั้งเป็นผู้สืบทอดความเสียสละ ความกล้าหาญ จากบรรพบุรุษในอดีตที่ได้เสียสละชีวิตเป็นชาติพลี เพื่อความอยู่รอดปลอดภัยของชาติ⁹

ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์ (synthesis) เกี่ยวกับจริยธรรมของทหารอาชีพหรือจรรยาบรรณของทหารอาชีพของไทย มักถูกถ่ายทอดสืบๆ กันมาในรูปแบบของวัฒนธรรม องค์การจากการฝึกอบรม จากคำปฎิญาณ คำสาบานตน วินัยทหาร ที่สั่งสอนปลูกฝังสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน โดยยึดถือตามประมวลจริยธรรมของกระทรวงกลาโหม 14 ประการ¹⁰ นำมา 7 ประการ ได้แก่ การเชิดชูและรักษาไว้ ซึ่งพระบรมเดชาานุภาพแห่งพระมหากษัตริย์เจ้า, การพิทักษ์รักษาปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์, การรักษาไว้ซึ่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข, การยืนหยัดทำในสิ่งที่ถูกต้องเป็นธรรม

และถูกกฎหมาย, การยึดมั่นในคุณธรรม และจริยธรรม, มีจิตสำนึกที่ดี ซื่อสัตย์ สุจริต และรับผิดชอบ, การเชิดชูและรักษาไว้ซึ่งเกียรติยศ เกียรติศักดิ์ของทหาร แนวคิดจรรยาบรรณวิชาชีพทหารของนาวาอากาศเอก วินัย เสวกวิ 7 ประการ¹¹ นำมา 6 ประการ ได้แก่ ความเป็นผู้ดี, ความมีวินัย, ความซื่อสัตย์ ซื่อตรงต่อหน้าที่, ความเสียสละ ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์, มีคุณธรรมและเมตตาธรรม แนวคิดจรรยาบรรณของข้าราชการทหารของพลโท สมบูรณ์ ทิมทรัพย์ 10 ประการ¹² นำมา 9 ประการ ได้แก่ มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์, ยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข, สละประโยชน์ส่วนตัว เพื่อผลประโยชน์ของชาติ, รักษาชื่อเสียงและเกียรติของทหาร, มีคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต, มีวินัยและปกครองผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยความเป็นธรรม, ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่แสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ, บริหารทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าเกิดประโยชน์ต่อทางราชการ, รักษาความลับของทางราชการทหาร โดยเคร่งครัด และแนวคิดจรรยาบรรณวิชาชีพทหารของนาวาอากาศเอก วีระชัย สาดเงินพงษ์ 4 ด้าน¹³ นำมาทั้ง 4 ด้านคือ ด้านจริยธรรม ด้านอาชีพ ด้านบทบาทหน้าที่ และด้านสังคม ตลอดจนค่านิยมหลักกองบัญชาการกองทัพไทย ค่านิยมหลักคนไทย 12 ประการ และแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ สรุปได้ 13 ประการ คือ

1. ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งสำหรับทหาร ซึ่งกองทัพบกได้กำหนดคำขวัญอันมีลักษณะเป็นอุดมการณ์กองทัพบก เพื่อให้ทุกหน่วยปฏิบัติยึดมั่นไปในแนวทางเดียวกัน คือ “เพื่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และประชาชน” กล่าวได้ว่าปกป้องและรักษาเอกราช อธิปไตย หรือบูรณภาพแห่งดินแดนของประเทศไทยยิ่งกว่าชีวิต ยึดมั่น และปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ตามหลักศาสนาของตน รวมทั้งยึดมั่นและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์อันเป็นที่เคารพสักการะ ผู้ใดจะละเมิดมิได้และพร้อมที่จะสนองพระบรมราโชบายหรือพระราชดำริ¹⁴
2. ยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีคำกล่าวปฏิญาณตนของทหารต่อธงชัยเฉลิมพล วรรคหนึ่งว่า ข้าพเจ้า”จักรรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข”¹⁵ ประกอบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปี 2560 มาตรา 2 กำหนดให้ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เป็นการเทิดทูนพระมหากษัตริย์ คือ ทรงดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะ ผู้ใดจะละเมิดมิได้ โดยให้พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตย ซึ่งเป็นของปวงชน¹⁶

3. สละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อผลประโยชน์ของชาติ การอุทิศเวลาเพื่อการปฏิบัติหน้าที่หรือประโยชน์ส่วนรวม เป็นอุดมการณ์ในด้านความเสียสละ¹⁷ ที่สำคัญที่สุดคือ ทหารมีหน้าที่ต้องปฏิบัติต่อประเทศชาติ ต้องรักประเทศ รักใคร่หวงแหนดินแดนบ้านเมืองของเราถือว่าประเทศของเราเป็นสมบัติอันล้ำค่าใครจะมาแย่งหรือทำลายไม่ได้ ต้องช่วยกันรักษาให้ปลอดภัย ไม่ยอมให้ชาติใดรุกรานหรือตกเป็นของชาติอื่น และช่วยกันบำรุงประเทศให้เจริญรุ่งเรือง และที่สำคัญคือ เมื่อถึงคราวจำเป็นยอมเสียสละทรัพย์สินและประโยชน์ส่วนตน ตลอดจนชีวิตเพื่อป้องกันรักษาประเทศชาติด้วยความเต็มใจ¹⁸
4. รักษาชื่อเสียงและเกียรติของทหาร การยึดมั่นในเกียรติยศและศักดิ์ศรีของทหาร ถือเป็นอุดมการณ์ของทหารที่สำคัญยิ่ง อันหมายถึง ความเป็นผู้มีวินัย ความเป็นผู้ที่ซื่อสัตย์ และความเป็นผู้ที่มีคุณธรรม มีความภูมิใจในเกียรติและความมีวินัยของตนเองที่จะไม่กระทำผิดหรือเลือกก่ก่ลัวกับอบายมุขหรือสิ่งชั่วช้าทั้งปวง¹⁹ จนกลายเป็นคำปฏิญาณของนักเรียนทหาร “ตายในสนามรบเป็นเกียรติของทหาร”
5. มีคุณธรรมและจริยธรรม คุณธรรมเป็นคุณสมบัติของจิตใจ คือเป็นสภาพจิตใจที่ดีงามที่อยู่ใใจ ส่วนจริยธรรมจะมองในแง่การแสดงออกภายนอก ซึ่งการตัดสินคุณค่าของคุณธรรมนั้นให้ดูจากสิ่งที่เขาแสดงออก นั้นหมายถึงจริยธรรมเป็นเครื่องสื่อแสดงถึงคุณธรรม²⁰ คุณธรรมของทหารเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อกองทัพ เพราะพฤติกรรมที่แสดงออกของกำลังพล หากกำลังพลทหารแสดงพฤติกรรมในทางที่ดี สร้างสรรค์ก็แสดงว่ากำลังพลทหารหน่วยนั้นมีขวัญ กำลังใจ และวินัยสูง ถ้าหากมีพฤติกรรมตรงกันข้ามก็แสดงว่าทหารหน่วยนั้นมีขวัญกำลังใจต่ำ²¹
6. มีความซื่อสัตย์ สุจริต ความเป็นผู้ที่ซื่อสัตย์ของทหารจะแสดงออกถึงการกระทำตามที่ตนพูดหรือให้คำสัตย์ปฏิญาณไว้ ไม่แสวงหาผลประโยชน์ใส่ตนในทางทุจริต ไม่พูดเท็จ ยึดมั่นในสิ่งที่ตนพูดไว้เสมอ ซึ่งถือว่าเป็นจริยธรรมพื้นฐานของทหารดังคำปฏิญาณของนักเรียนทหาร “เราจะไม่โกหก ไม่โกง ไม่ขโมย และไม่ยอมให้ผู้ใดกระทำเช่นนั้น”²²
7. มีวินัย ปกครองผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยความเป็นธรรมและเคารพผู้ที่มีอาวุโส ทหารทุกคนจะต้องมีวินัยและปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาโดยเคร่งครัด วินัยเป็นเสมือนเครื่องมือในการดำรงไว้ซึ่งความมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ทหารทุกคนจะต้องเข้าใจต่อกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่งและแบบธรรมเนียมทหารให้ถ่องแท้ สมกับคำกล่าวที่ว่า วินัยคือหัวใจของทหารตลอดจนจะต้องปกครองดูแลผู้ใต้บังคับบัญชาให้เป็นผู้มีวินัย มีความเป็นธรรม รวมทั้งให้เกียรติและเคารพต่อผู้ที่มีอาวุโสกว่า ด้วยการแสดงความอ่อนน้อม อ่อนโยนอย่างเหมาะสมทั้งต่อหน้าและลับหลัง²³

8. มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ไม่ใช่ตำแหน่งหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์ โดยมีขอบเขตการดำเนินงานในด้านความรับผิดชอบต่อหน้าที่ หมายถึง ความรับผิดชอบต่อภารกิจต่อเพื่อนร่วมงาน ต่อผู้ใต้บังคับบัญชาและต่อประชาชน หน้าที่ของทหารนั้นมีทั้งในยามปกติและยามสงคราม ต้องใช้ความพยายามทุ่มเทเสียสละในยามสงคราม หรือในภาวะการณ์รบ ความสำนึกในหน้าที่ของทหารจะต้องยิ่งสูงต้องเผชิญกับอันตรายจนถึงเสียชีวิต แต่ด้วยหน้าที่ความรับผิดชอบต่อความผาสุกของประชาชนและความอยู่รอดปลอดภัยของประเทศชาติ ด้วยจิตสำนึกว่าหน้าที่เหนือสิ่งอื่นใด ดังคำปฏิญาณที่ว่า “ตายเสียดีกว่าที่จะละทิ้งหน้าที่”²⁴
9. ปฏิบัติตนตามค่านิยมที่ถูกต้อง เช่น ค่านิยมคนไทย 12 ประการ ค่านิยมหลัก บก.ทท. ค่านิยมเป็นแนวทางความประพฤติ ความเชื่อถือ และการกระทำ การยึดมั่นในค่านิยมที่ถูกต้อง ไม่หลงในค่านิยมที่ผิดๆ เช่น คนรวยต้องใช้ของแพง คนจนจะไปใช้ค่านิยมของคนรวยไม่ได้ ถ้าขึ้นไปใช้อาจนำไปสู่การฉ้อราษฎร์บังหลวงได้ การทำงานด้วยความสุจริตแต่ยากจน กับการทำงานที่ไม่สุจริตแต่ทำให้ร่ำรวย²⁵
10. บริหารทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า เกิดประโยชน์สูงสุดต่อทางราชการ ทรัพยากรของกองทัพอันได้แก่ กำลังพล อาวุธยุทโธปกรณ์ งบประมาณ อาคาร สถานที่ ฯลฯ ถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดของกองทัพ กำลังพลทุกคนจะต้องช่วยกันบริหารจัดการพัฒนาให้มีความทันสมัย พัฒนาขีดความสามารถกำลังพลของหน่วยให้ปฏิบัติงานตามตำแหน่งอย่างมีประสิทธิภาพ ใช้งบประมาณอย่างประหยัด คุ้มค่า โปร่งใส และตรวจสอบได้²⁶
11. ยึดหลักความถูกต้อง เป็นธรรม และถูกกฎหมาย ทหารจะต้องปฏิบัติหน้าที่ตามหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance) อันหมายถึงยึดหลักในการปกครอง การบริหาร การจัดการ การควบคุมดูแลกิจการงานต่างๆ ให้เป็นไปตามครรลองธรรมใช้อำนาจของกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ ในการบริหารราชการด้วยความเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ โดยอยู่ภายใต้กฎหมายเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายทหารหรือกฎหมายระหว่างประเทศ²⁷
12. รักษาความลับของทางราชการอย่างเคร่งครัด ทหารทุกคนจะต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของทางราชการหรือแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะหรือเปิดเผยประสบการณ์ของตนเองต่อสื่อต่างๆ เว้นแต่ได้รับอนุมัติจากผู้บังคับบัญชา เพราะถือว่าขัดต่อกฎระเบียบแล้วยังเป็นการแสดงออกถึงความไม่เหมาะสมต่อการเป็นทหารอาชีพรวมทั้งอาจทำให้เกิดความเสียหายต่อชื่อเสียงและผลประโยชน์ของกองทัพดังคำปฏิญาณที่ว่า “ข้าพเจ้าจะไม่แพร่งพรายความลับของทางราชการเป็นอันขาด”²⁸

13. ยึดมั่นในหลักศาสนาและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทหารของพระราชาก็ต้องดำรงชีวิตความเป็นอยู่อย่างพอเพียง ยึดมั่นตามหลักศาสนาของตนอย่างเคร่งครัด พอใจในสิ่งที่ตนมี ยินดีในสิ่งที่ตนได้ ดำเนินชีวิตตามทางสายกลาง รู้จักประมาณตน ในการบริโภค ใช้ทรัพย์สินอย่างประหยัด งดเว้นอบายมุขอันเป็นเหตุแห่งความเสื่อม ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ พอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี²⁹

ข้อค้นพบที่สำคัญ

จากผลสำรวจเพื่อประเมินระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับจริยธรรมทหารอาชีพ 13 ประการ ที่ควรปลูกฝังข้าราชการทหารกองบัญชาการกองทัพไทย จำนวน 150 ราย พบว่า มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับจริยธรรมทหารอาชีพส่วนใหญ่มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ ยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สละประโยชน์ส่วนตัว เพื่อประโยชน์ของชาติ รักษาชื่อเสียงและเกียรติของทหาร มีคุณธรรม จริยธรรม มีความซื่อสัตย์ สุจริต มีวินัย ปกครองผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยความเป็นธรรม และเคารพผู้อาวุโส มีความรับผิดชอบหน้าที่ ไม่ใช่ตำแหน่งหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์ ยึดหลักความถูกต้อง เป็นธรรม และถูกกฎหมาย การรักษาความลับของทางราชการ อย่างเคร่งครัด มากที่สุด (3.0 คะแนน) รองลงมาได้แก่บริหารทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า เกิดประโยชน์สูงสุดต่อทางราชการทหาร (2.9 คะแนน) ยึดมั่นในศาสนาและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (2.8 คะแนน) และปฏิบัติตามค่านิยมที่ถูกต้อง เช่น ค่านิยมคนไทย 12 ประการ ค่านิยมหลัก บก.ทท. ตามลำดับ (2.7 คะแนน)

การพัฒนาจริยธรรมโดยการพัฒนาตนเองตามแนวทางของพุทธศาสนา หรือศาสนา แห่งการฝึกฝนตนเอง มีกระบวนการ 3 ขั้นตอน เรียกว่า ไตรสิกขา คือ หลักธรรมที่พระพุทธ องค์ทรงสอนแก่พระภิกษุสงฆ์มากที่สุด คือ เรื่องไตรสิกขา เป็นระบบฝึกฝนอบรมกาย วาจาใจ 3 ด้านใหญ่ๆ คือ ทางศีล ทางสมาธิ และปัญญา ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อพ้นทุกข์กล่าวคือ

ศีล คือ ความประพฤติดีทางกาย วาจา ซึ่งบุคคลทั่วไปต้องรักษาศีล ๕ หรือศีล ๘

สมาธิ คือ ความตั้งมั่นของจิต หรือสภาวะที่จิตแน่วแน่ต่อสิ่งที่กำหนดไม่ฟุ้งซ่าน ก่อเกิดความอิมใจ ร่าเริง เบิกบานใจ สดชื่นผ่องใส

ปัญญา คือ ความรอบรู้ รู้ทั่วเข้าใจ ลึกซึ้ง

1. การฝึกฝนอบรมในความประพฤติ ระเบียบวินัย ความสุจริตทางวาจาและอาชีพะ เรียกว่า อธิศีลสิกขา หรือ ศีล
2. การฝึกอบรมทางจิตใจ การปลูกฝังคุณธรรม สร้างเสริมคุณภาพ สมรรถภาพและสุขภาพจิต เรียกว่า อธิจิตตสิกขา หรือ สมาธิ
3. การฝึกอบรม

ทางปัญญา ให้เกิดความรู้ความเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้ความเป็นไปตามเหตุปัจจัย ทำให้แก้ปัญหาไปตามแนวทางเหตุผล รู้เท่าทันโลกและชีวิต จนสามารถทำจิตใจให้บริสุทธิ์ หลุดพ้นจากความยึดมั่นถือมั่นในสิ่งต่างๆ ดับกิเลสดับทุกข์ได้เป็นอยู่ด้วยจิตใจผ่องใส เบิกบาน เรียกว่า อธิปัญญาสิกขา หรือ ปัญญา³⁰

แนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ของข้าราชการทหารของ พล.อ.ต. อติศักดิ์ กลั่นเสนาะ³¹ พบว่า การพัฒนาควรยึดหลัก 3 E คือ Education คือการให้การศึกษาที่ถูกต้องและลึกซึ้ง Engineering คือการสร้างคนหรือผลิตคนรุ่นใหม่ตามแนวทางของการมีคุณธรรมและจริยธรรม Enforcement คือการเข้มงวดในกฎระเบียบ ควบคุมดูแลให้มากขึ้น ส่วนวิธีการพัฒนาที่คาดว่าจะทำให้ประสบผลสำเร็จ คือ วิธีการฝึกอบรมและการสาธิตหรือทำเป็นตัวอย่าง โดยวิทยากรที่มีทักษะในการถ่ายทอดที่เหมาะสม การพัฒนาคนให้มีคุณธรรมตามแนวคิดของวินัย ทวีสุกุลชัย³² ต้องเริ่มต้นตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยผู้ใหญ่เพื่อให้เป็นคนดี มีคุณธรรมและจริยธรรม และเมื่อเจริญเติบโตจนมีโอกาเป็นผู้บริหารงานในหน้าที่ความรับผิดชอบต้องมีคุณธรรมและจริยธรรม โดยอาศัยแนวทางการปลูกฝังด้วยการฝึกสมาธิ ตั้งแต่วัยเด็กจนถึงผู้ใหญ่อย่างสม่ำเสมอ เพื่อฝึกคุณธรรมและสร้างมโนธรรมในใจให้ปรากฏชัดเจน เข้มแข็งขึ้น นอกเหนือจากความรู้ทางวิชาการ และวิธีการสอนที่ได้จากการพัฒนาจิตใจให้มีสติและรู้ สามารถแก้ปัญหาและนำไปปฏิบัติงานให้สำเร็จได้ โดยใช้หลักสุนทรียะสนทนา ทั้งนี้ อ้อมเดือน สดมณี และคณะ³³ ได้ศึกษาสภาพการจัดฝึกอบรมและการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของคนไทย ในเชิงลึก พบว่า มี 3 รูปแบบคือ

1. การพัฒนาคุณธรรมโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ เน้นทั้งความรู้ การปฏิบัติ และความตระหนักในความเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี โดยใช้สื่อต่างๆ ในการฝึกอบรม
2. การพัฒนาคุณธรรมโดยผ่านการปฏิบัติธรรม โดยใช้การปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน 4 เน้นทั้งภาคทฤษฎีและการปฏิบัติควบคู่กันไป
3. การพัฒนาคุณธรรมโดยผ่านกระบวนการทักษะชีวิต สังคม องค์กรต่างๆ เป็นรูปแบบที่เป็นการผสมผสานการพัฒนาเข้ากับวิธีการดำเนินการชีวิต โดยที่เป็นการใช้ธรรมะควบคู่กันไป

วิถีทางพัฒนาจริยธรรม กัญญา วีรยวรรธนะ³⁴ ได้กล่าวไว้ว่า 1. การศึกษาเรียนรู้ กระทำได้หลายวิธี ได้แก่ 1.1 การศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง ด้วยการหาความรู้จากการอ่านหนังสือเกี่ยวกับปรัชญา ศาสนา วรรณคดีที่มีคุณค่า หนังสือเกี่ยวกับจริยธรรมทั่วไป 1.2 การเข้าร่วมประชุมสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม และการคบหาบัณฑิตผู้ใส่ใจด้านจริยธรรม 1.3 การเรียนรู้จากประสบการณ์ชีวิตหรือ

การทำงาน ซึ่งจะช่วยให้อ่านเรื่องเรียนรู้อย่างลึกซึ้งทั้งด้าน เจตคติ และทักษะการแก้ปัญหาเชิงจริยธรรม 2. การวิเคราะห์ตนเอง บุคคลผู้มีความพร้อมจะพัฒนามีความตั้งใจและเห็นความสำคัญของการวิเคราะห์ตนเอง เพื่อทำความรู้จักในตัวเอง ด้วยการพิจารณาเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิด และพฤติกรรมการแสดงออกของตนเอง จะช่วยให้คุณตระหนักรู้คุณลักษณะของตนเอง รู้จุดดีจุดด้อยของตนเอง ได้แก่ 2.1 การรับฟังความคิดเห็นเชิงวิพากษ์จากคำพูดและอากัปกริยาจากบุคคลรอบข้าง เช่น ผู้บังคับบัญชา จากเพื่อนร่วมงาน จากผู้ใกล้ชิด หรือบุคคลในครอบครัว 2.2 วิเคราะห์ตนเองเกี่ยวกับความคิด ความต้องการ เจตคติการกระทำ และผลการกระทำทั้งในอดีตและปัจจุบัน 2.3 ค้นหาความรู้จากแหล่งความรู้ต่างๆ เช่น จากตำรา บทความ รายงาน การวิจัย ด้านพฤติกรรมศาสตร์หรือศาสตร์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาประยุกต์ในการวิเคราะห์และพัฒนาตนเองอย่างทอ่งแท้ 2.4 การเข้ารับการอบรมเพื่อพัฒนาจิตใจ ทำให้จิตใจได้เกิดการเปลี่ยนแปลง เกิดปัญญารับรู้ตนเองอย่างลึกซึ้งและแท้จริง 3. การฝึกตนเป็นวิธีการพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรมด้วยตนเอง ขั้นสูงสุด เพราะเป็นการพัฒนาความสามารถของบุคคลในการควบคุมการประพฤติปฏิบัติของตนให้อยู่ในกรอบของพฤติกรรมที่พึงปรารถนาของสังคม ทั้งในสภาพการณ์ปกติและเผชิญปัญหาหรือขัดแย้ง 3.1 การฝึกวินัยขั้นพื้นฐาน เช่น ความขยันหมั่นเพียร การฟังพาทนเอง ความตรงต่อเวลา ความรับผิดชอบ การประหยัดและออม ความซื่อสัตย์ ความมีสัมมาคารวะ ความรักชาติ ฯ 3.2 การรักษาศีลตามความเชื่อในศาสนาของตน ศีลเป็นตัวกำหนดที่จะทำให้งดเว้นในการที่จะกระทำชั่วร้ายใดๆ อยู่ในจิตใจส่งผลให้บุคคลมีพลังจิตที่เข้มแข็งรู้เท่าทันความคิดความสามารถควบคุมตนเองได้ 3.3 การทำสมาธิเป็นการฝึกให้เกิดความตั้งมั่นของจิตใจทำให้เกิดภาวะมีอารมณ์หนึ่งเดียวของกุศลจิต เป็นจิตใจที่สงบผ่องใสบริสุทธิ์ เป็นจิตที่เข้มแข็ง มั่นคง แน่วแน่ ทำให้เกิดปัญญาสามารถพิจารณาเห็นทุกอย่างตรงสภาพความเป็นจริง 3.4 การฝึกเป็นผู้ให้ เช่น รู้จักให้อภัย รู้จักแบ่งปันความรู้ ความดี ความชอบ บริจาคเพื่อสาธารณะประโยชน์ อุทิศร่างกาย แรงใจช่วยงานสาธารณะประโยชน์ โดยไม่หวังผลตอบแทนใดๆ

การบรรยายธรรม/อบรมศีลธรรมในหน่วยทหาร สังคมทหารก็เหมือนสังคมพลเรือนทั่วไป คือมีทั้งคนดีและคนไม่ดี แต่จะทำอย่างไรจะให้มีคนดีมากกว่าคนไม่ดี สิ่งเหล่านี้เป็นที่ต้องการ เป็นที่ปรารถนาของหน่วยงานทุกแห่ง หน่วยงานทหารก็มีความประสงค์เช่นเดียวกัน สังคมไทยเราโชคดีที่มีพระสงฆ์ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนประชาชนคนไทยให้เว้นจากการทำความชั่ว ทำแต่ความดี ตามพุทธโอวาท จึงทำให้สังคมไทยสงบสุขพอสมควรจนถึงทุกวันนี้ สังคมทหารก็โชคดีมีอนุศาสนาจารย์ประจำหน่วยทหาร หรือกรมทหารอย่างน้อย หน่วยละ 1 นาย เพื่อทำหน้าที่อบรมศีลธรรม วัฒนธรรมทหารหรือ

จัดให้มีการอบรมศีลธรรมหรือบรรยายธรรมแก่กำลังพลทหาร โดยผู้ทรงคุณวุฒิเป็นพระสงฆ์บาง เป็นฆราวาสบ้าง ตามโอกาสอันเหมาะสม

การสอนคุณธรรมแก่ทหารของอนุศาสนาจารย์กองทัพบก มีทั้งการสอนในหน่วยและนอกหน่วยในโรงเรียนเหล่าทหารต่างๆ ของกองทัพบก มีวิธีการสอน 4 อย่าง คือ 1. การอบรมศีลธรรม เป็นการบรรยายธรรมแบบอบรมเพื่อปลูกฝังศีลธรรมและพัฒนาจริยธรรมให้เกิดขึ้นแก่ข้าราชการทหารกองทัพบก ทั้งนายทหาร นายสิบและพลทหาร 2. การบรรยายทางวิชาการ เป็นการบรรยายธรรมในชั้นเรียน ตามหลักสูตรในโรงเรียนเหล่าทหารต่างๆ โดยมีการสอนวิชาการศาสนาและศีลธรรม ตามหลักสูตรต่างๆ อย่างน้อย 7 ชม. 3. การบรรยายแบบสนทนาธรรม โดยใช้อนุศาสนาจารย์ 2-3 คน นับว่าเป็นรูปแบบการบรรยายที่คนฟังให้ความสนใจดีมากกว่ารูปแบบอื่นๆ ซึ่งผู้ฟังจะได้รับความรู้หรือทัศนคติจากผู้บรรยายหลายประเภทในเวลาเดียวกัน 4. การบรรยายแบบตั้งปัญหาถาม เป็นรูปแบบการสอนศีลธรรม ในชั้นเรียน อนุศาสนาจารย์นิยมตั้งปัญหาถามนักเรียนหลายๆ หัวข้อในขณะเดียวกัน เพื่อดึงดูดความสนใจของนักเรียน นอกจากการบรรยายธรรมหรืออบรมศีลธรรมในหน่วยทหารแล้ว ยังมีการเสนอบทความธรรมทางสถานีวิทยุ ของหน่วยทหาร มีการเผยแพร่ธรรมทางวารสารทหารอีกทางหนึ่งด้วย เช่น วารสาร ยุทธโกชนกรบไทย ของกรมยุทธศึกษาทหารบก วารสารทหารราบของศูนย์การทหารราบ วารสารทัพอีสานของกองทัพภาคที่ 2 วารสารบูรพาพยัคฆ์ ของกองพลทหารราบที่ 2 รักษาพระองค์ หรือข่าวสารของกองทัพบก³⁵

สำหรับการพัฒนาจริยธรรมข้าราชการทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย นั้น ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ท่านได้กำหนดเป็นนโยบายเฉพาะด้านกำลังพล³⁶ ให้ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และความเป็นทหารอาชีพให้กับกำลังพลทุกนาย ซึ่งกรมกำลังพลทหารนำมากำหนดเป็นประเด็นยุทธศาสตร์ถึงการปลูกฝังกำลังพลให้ยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมหลัก ในแผนพัฒนาการบริหารจัดการด้านกำลังพล 4 ปี โดยให้ทุกส่วนราชการดำเนินการฝึกอบรมระเบียบวินัย เป็นการฝึกอบรมเกี่ยวกับแบบธรรมเนียมทหาร อุดมการณ์ความเป็นทหารอาชีพ ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ มารยาททางสังคม ค่านิยมหลัก บก.ทท. และค่านิยมหลักคนไทย 12 ประการ อย่างน้อย 6 ครั้ง/ปี ในส่วนการอบรมคุณธรรม จริยธรรม จะเป็นการฟังพระธรรมเทศนา การปาฐกถาธรรม การบรรยายธรรม โดยพระภิกษุสงฆ์ชั้นผู้ใหญ่ หรือพระภิกษุสงฆ์ที่มีชื่อเสียง เป็นประจำทุกเดือนๆ ละ 1 ครั้ง ในปีงบประมาณที่ผ่านมาผู้บัญชาการทหารสูงสุดบางท่านเคยกำหนดให้มีการฟังพระธรรมเทศนาทุกสัปดาห์ๆ ละ 1 ครั้ง

ส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุสงฆ์ สำหรับการสอนธรรมโดยอุปัชฌาย์นั้นปัจจุบัน
 อุปัชฌาย์สังกัดกองบัญชาการกองทัพไทยมีไม่เพียงพอ คงมีเฉพาะบางโอกาสเท่านั้น
 ที่จะมีการบรรยายธรรมให้กับกำลังพล³⁷ นอกจากนี้ยังมีการร่วมกิจกรรมทางศาสนาในวันสำคัญ
 ทางศาสนาต่างๆ มีโครงการปฏิบัติธรรม โครงการบรรพชาอุปสมบทหมู่เนื่องในโอกาสสำคัญๆ
 เช่น เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ สมเด็จพระ
 พระบรมราชินีนาถฯ เป็นต้น ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาจริยธรรมตามหลักไตรสิกขา
 ศีล สมาธิ ปัญญา ดังกล่าวข้างต้น

ผู้วิจัยได้สำรวจรูปแบบ/วิธีการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมข้าราชการทหารกองบัญชาการ
 กองทัพไทย โดยมีผลการวิเคราะห์ พบว่า

1. การฝึกอบรมด้านความประพฤติ เช่น การฝึกทบทวนวินัยประจำสัปดาห์/ประจำเดือน
 การสัมมนาคุณธรรม จริยธรรม เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ การอบรม
 ปลูกฝังค่านิยมหลัก บก.ทท และค่านิยมคนไทย 12 ประการ การสอดแทรกคุณธรรม
 จริยธรรมในกระบวนการเรียนการสอนของหลักสูตรต่างๆ เช่น หลักสูตรตามแนวทาง
 รับราชการหรือหลักสูตรเพิ่มพูนความรู้ การประชุมเชิงปฏิบัติการด้านคุณธรรม
 จริยธรรม การจัดนิทรรศการด้านคุณธรรม จริยธรรม การทัศนศึกษา/ดูงาน
 ด้านคุณธรรม จริยธรรม ทั้งในประเทศและต่างประเทศ การสาธิต/การทำเป็นตัวอย่าง
 ของผู้บังคับบัญชาแต่ละระดับชั้น การอ่านหนังสือธรรมะ หลักธรรมทางศาสนา
 พระไตรปิฎก คัมภีร์ การฟังธรรมะ/ดูวีดิทัศน์ธรรมะ สื่อออนไลน์ รวมทั้งการจัดเวที
 เปิดให้กำลังพลได้แสดงออกถึงการมีจิตสาธารณะ การแบ่งปันความดี พบว่าข้าราชการทหาร
 มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก (คะแนนเฉลี่ย 2.4 คะแนน)
2. การฝึกอบรมด้านจิตใจ ได้แก่ การอบรมคุณธรรม จริยธรรม โดยผู้ทรงคุณวุฒิการฟัง
 ปาฐกถา/ฟังธรรมะประจำเดือนของหน่วยหรือวันสำคัญทางพุทธศาสนา หรือศาสนาอื่นๆ
 ตามศรัทธา การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา หรือกิจกรรมวันสำคัญของชาติ/ของหน่วย
 วันสำคัญทางพุทธศาสนา พบว่าข้าราชการทหารมีความเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง
 (คะแนนเฉลี่ย 2.3 คะแนน)
3. การฝึกอบรมด้านปัญญา ได้แก่ การเข้ารับการศึกษาอบรมเชิงปฏิบัติการในหลักสูตร
 การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ของหน่วย การเข้าร่วมปฏิบัติธรรมในสถานปฏิบัติธรรม
 ของวัดหรือสำนักสงฆ์ต่างๆ ที่จัดขึ้นตามศรัทธา และเข้าร่วมโครงการบรรพชา
 อุปสมบท/บวชชีพรหมณ์ตามโครงการของหน่วยที่จัดขึ้น หรือตามความศรัทธา พบว่า
 ข้าราชการทหารมีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก (คะแนนเฉลี่ย 2.4 คะแนน)

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จริยธรรมเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งยวดสำหรับทหารอาชีพ (Profession of arms) กำกับการทำงานที่หรือภารกิจที่ได้รับมอบหมายด้วยถูกต้องเป็นธรรม ป้องกันการใช้อำนาจโดยมิชอบ หรือการเข้าไปแทรกแซงทางการเมืองเพื่อแสวงหาอำนาจและผลประโยชน์ในทางมิชอบ ทำให้สังคมเกิดความเคลือบแคลงสงสัยในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม ความน่าเชื่อถือ รวมทั้งเกียรติภูมิแห่งความเป็นทหารอาชีพ แต่สิ่งเหล่านี้ไม่อาจเกิดขึ้นได้เองโดยอัตโนมัติ หากต้องได้รับการปลูกฝัง และต้องอาศัยระยะเวลา สำหรับทหาร ก็คือการฝึกตนนั่นเอง อาจสรุปได้ว่า จริยธรรมทหารอาชีพ 13 ประการ คือ หลักการแห่งความประพฤติและอุดมการณ์ของผู้ร่วมอาชีพทหารที่มุ่งไปสู่การดำรงรักษาชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

การพัฒนาจริยธรรมข้าราชการทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย จึงเป็นสิ่งสำคัญอันดับแรกที่ต้องพัฒนาทำลายผลให้ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ตั้งใจมั่นอยู่ในความสุจริตเที่ยงธรรม ซึ่งเป็นภารกิจที่หน่วยงานทหารทุกระดับจะต้องให้ความร่วมมือร่วมใจในการสร้างทำลายผลให้เหมาะสมที่จะเป็นผู้ปกป้องคุ้มครองทรัพย์สินของบุคคลในชาติ ให้คู่ควรแก่ศักดิ์ศรีที่เป็นรัฐของชาตินั้น สิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ คุณธรรมในดวงใจ กองทัพไทยมีความมุ่งประสงค์อย่างแท้จริงที่จะให้นายทหารประทวนและนายทหารสัญญาบัตรทุกระดับชั้นได้รับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ถ้าได้ตระหนักดีว่างานจะดีเพราะคนดี และคนดีเพราะได้รับการศึกษาอบรมอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนต่อไป ควรมีแนวทางดังนี้

1. การจัดให้มีการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมแก่ข้าราชการทหาร โดยกำหนดเป็นแผนงานระยะสั้นและแผนระยะยาว ให้ครอบคลุมทุกช่วงวัยหรือระดับชั้นยศ ตั้งแต่ นายสิบจนถึงนายทหารชั้นนายพล โดยระยะสั้นการกำหนดให้เป็นกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้นำ/ผู้บังคับบัญชาาระดับสูง เนื่องจากเป็นผู้ที่จะส่งผลกระทบต่อกองทัพอย่างสูงสุด ตลอดจนเป็นแบบอย่างต่อข้าราชการชั้นผู้น้อย ส่วนระยะยาวควรกำหนดไปที่ข้าราชการวัยทำงานที่จะเติบโตขึ้นมาเป็นผู้นำหน่วย/ผู้บริหารระดับกลาง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งนายทหาร หรือนายสิบบรรจุใหม่ เพื่อเป็นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม อย่างยั่งยืน
2. การฝึกอบรมด้านความประพฤติ เป็นการพัฒนาตนเองสร้างจิตสำนึกในการประพฤติตน ยึดมั่นในหลักศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ ความสุจริต ความซื่อตรง เที่ยงธรรม เป็นกลาง

- 2.1 การฝึกอบรมทบทวนวินัยข้าราชการทหารทุกระดับชั้นอย่างน้อย 6 ครั้ง/ปี
- 2.2 การแทรกวิชาศาสนาและศีลธรรมในกระบวนการเรียนการสอนหลักสูตรศึกษาตามแนวทางรับราชการหรือหลักสูตรเพิ่มพูนความรู้ทุกระดับชั้น
- 2.3 การจัดประชุมสัมมนา เชิงปฏิบัติการด้านคุณธรรม จริยธรรม โดยวิทยากรที่เป็นผู้ให้การอบรมจะต้องเลือกจากผู้ที่มีความซื่อสัตย์ สุจริต ผู้ฟังยอมรับนับถือและมีความศรัทธา เพื่อประเมินผลความเข้าใจและการนำคุณธรรมไปใช้
- 2.4 การจัดนิทรรศการด้านคุณธรรม จริยธรรม หรือในวันสำคัญทางศาสนา และเปิดเวทีให้ข้าราชการทหารได้แสดงออกด้านปัญญา เช่น มีการแข่งขันการตอบปัญหาทางพุทธศาสนา
- 2.5 การจัดโครงการทัศนศึกษา ดูงาน ด้านคุณธรรม จริยธรรม ทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยหน่วยคัดเลือกผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรมดีเด่นประจำปี เข้าร่วมโครงการ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ข้าราชการทหารทำความดี
- 2.6 ผู้บังคับบัญชาในทุกระดับชั้น ควรต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีตลอดจนอบรมคุณธรรม จริยธรรม ให้กับข้าราชการทหารชั้นผู้น้อยอย่างสม่ำเสมอ ผู้บังคับบัญชา นับว่าเป็นผู้ที่มีความสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้บังคับบัญชาต้องมีคุณสมบัติของความเป็นผู้นำ มีความรู้ มีความคิดริเริ่ม มีความกล้าหาญ มีความซื่อสัตย์และยุติธรรม แสดงออกถึงการดูแลเอาใจใส่ ทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี โดยยึดจริยธรรมทหารอาชีพ 13 ประการ
- 2.7 ส่งเสริมให้ข้าราชการทหารรักการอ่านหนังสือธรรมะ หรือหลักธรรมทางศาสนา การฟังธรรมะ/คู่มือทัศนธรรมะทางสื่อออนไลน์ รวมทั้งการนำเสนอบทความเรื่องสั้นเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม สอดแทรกในหนังสือข่าว หรือสถานีวิทยุของหน่วย
3. การฝึกอบรมด้านจิตใจ ควรมีการจัดอบรมคุณธรรม จริยธรรมให้กับข้าราชการทหารทุกระดับชั้นอย่างน้อย 1 ครั้ง/เดือน รวมทั้งส่งเสริมให้ข้าราชการทหารไปร่วมกิจกรรมทางศาสนาในวันสำคัญทางพุทธศาสนา และวันสำคัญของชาติ เพื่อฝึกคุณธรรมและสร้างมโนธรรม ในจิตใจให้ปรากฏชัดเจนขึ้น เข้มแข็งขึ้น มีสติรู้ สามารถแก้ปัญหาและนำไปปฏิบัติงานให้สำเร็จ
4. การฝึกอบรมด้านปัญญา ควรมีการจัดหลักสูตรการปฏิบัติธรรมเบื้องต้น/ขั้นสูง เพื่อให้ข้าราชการทหารทุกคน ได้ฝึกสมาธิ ภาวนา และปฏิบัติธรรมในสถานปฏิบัติธรรมหรือวัดต่างๆ รวมทั้งการจัดโครงการบรรพชาอุปสมบท หรือการบวชชีพราหมณ์ อย่างน้อย 1 ครั้ง (5-7 วัน) ในรอบปีงบประมาณ หรือตามความศรัทธา เพื่อเป็นการฝึกอบรมด้านปัญญา ซึ่งก็คือความรู้ ความเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามสภาพความเป็นจริงให้เกิดในตนเอง

การพัฒนาจริยธรรมแก่ข้าราชการทหารจะสำเร็จได้ด้วยดี หากผู้บังคับบัญชาทุกระดับชั้นให้ความสำคัญ หน่วยงานให้การสนับสนุน และข้าราชการทหารทุกคนายร่วมมือ ร่วมใจ เพื่อพัฒนาชีวิตตนให้มีคุณธรรม จริยธรรม สามารถนำหลักธรรมไปแก้ปัญหการทำงาน ปัญหาชีวิต หรือปัญหาด้านจิตใจ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์และความสุขต่อตนเองและกองทัพในอนาคต เพราะกองทัพต้องการทหารที่มีคุณธรรม